

Ograje

Ograje niso le v našem fizičnem prostoru, vse več jih je tudi mentalnih. Naša družba jih gradi že desetletja in se vanje zapira.

Odpri galerijo

Prav na stiku javnega in zasebnega se izgublja največ priložnosti za izboljšanje kakovosti našega grajenega okolja. FOTO: Jure Eržen/Delo

[Matevž Granda](#)

17.02.2021 ob 06:00

[Matevž Granda](#)

17.02.2021 ob 06:00

Poslušajte

Čas branja: **6:53** min.

Delite

V eni od knjig iz serije *Štoparski vodnik po galaksiji* avtorja **Douglasa Adamsa**, glavni junak **Arthur Dent** naleti na človeka, ki se je ogradil z zidom. To je naredil zato, ker je na drugi strani zidu norišnica. Torej ves svet je nor, le tisti človek je živel v normalnosti znotraj zidu. S svetom na drugi strani ni želel imeti nič.

To me spomni na egocentrični odnos sodobne arhitekture do mesta, kot ga lahko razpoznamo v sodobnih

slovenskih urbanih območjih. Vila blok, ki je ograjen z ograjo, in zunaj nje svet, s katero ta arhitektura ne želi imeti nič.

Ograja je sicer eden najstarejših arhitekturnih elementov, ki jih gradi človek. Ograja nam zagotavlja varnost. Ograja je evolucijski prednik zgradb. Prve oblike ograjenih prostorov so bile pogosto krožne. Krog ima namreč največjo površino pri najmanjšem obsegu. Z zgoščevanjem poseljenosti se krožna oblika racionalizira, postane ortogonalna. Nadaljnje zgoščanje poveča izkoristek ograjenega prostora in ograjo nadomestijo objekti. Tako nastane urbanizem: ulica kot skupni prostor, stavba in notranje dvorišče pa zasebni prostor. Seveda je to zelo poenostavljena ponazoritev, a zadošča za nadaljnji razmislek o ograjah, ki jih postavljamo v sodobnih mestih.

V sodobnem času se namreč v urbanem prostoru na meji med javnim in zasebnim gradi vse več ograj. Običajno so to kovinske prefabricirane mreže, v ambicioznejših primerih pa je nekaj več pozornosti namenjene oblikovanju in izboru materialov. Ograj nikoli ne vidite na renderjih, ki napovedujejo novo arhitekturo, ko pa je ta zgrajena, je praviloma tudi ograjena. Ograja opravlja zelo jasno funkcijo: ograjuje zasebno od javnega.

Stik javnega z zasebnim pa je pravzaprav zelo pomemben za utrip mesta, njegovo identiteto in odnose. Historična mestna središča so ambientalno in programsko precej pestrejša kot sodobni predeli mest. Prvi razlog je v tem, da so bila grajena po merilu pešca, drugi pa, da stika javnega z zasebnim niso določale ograje, ampak stavbe.

V sodobnem času se namreč v urbanem prostoru na meji med javnim in zasebnim gradi vse več ograj. (Fotografija je simbolična). FOTO: Mavric Pivk/Delo

Danes živimo v svetu norm in standardov. Inženirju ni nič bolj neprijetnega kot nekaj nepredvidljivega. Zato imamo obsežne prostorske akte, ki naj bi vnaprej predvideli oblikovanje grajenega prostora. Ker živimo v potrošniški demokraciji, ki temelji na deklarativnem zagotavljanju enakosti in svobode vsem, želijo tudi prostorski načrti slediti tem vrednotam. Vsaka parcela v prostoru, bi morala imeti enaka pravila. Kar se zdi povsem logično in prav. Problem je le, da je prostor precej kompleksnejši, da bi bilo enakost mogoče vnaprej določiti brez drastičnih poenostavitev. Rezultat takšnega načina oblikovanja prostora so banalna pravila, denimo, da morajo objekti stati štiri metre od parcelne meje. To pravilo je precej splošno za slovenski prostor in izjeme so mogoče le v historičnih središčih ali pod posebnimi pogoji. Rezultat tega pravila so ograje kot stik javnega z zasebnim. Če so grajeni prostor zgodovinsko določali in oblikovali družbeni odnosi in dogovori, kot je prikazano v uvodni ponazoritvi, sodobni prostor določajo prostorski akti.

Na sodobne urbane ograje naletite povsod. Kjer je vila blok, je ograja. Kjer je sodobna soseska, je ograja. Za oris problema, bom nanizal nekaj primerov, ki so ob eni najbolj urbanih mestnih avenij, Dunajski cesti v Ljubljani.

Na križišču Posavskega ulice in Dunajske ceste je nedolgo tega zrastel novi vila blok. Arhitekturno čisto korekten objekt, skladno oblikovan in funkcionalno smiseln. Lokacija je gotovo dobra in zanimiva za dom v mestu. Razlika med promocijskimi renderji in realnostjo je seveda v ograji. Zdi se, da bi se objekt precej bolje počutil, če bi bil nekje v naravi, kjer ne bi štiri metre od njega potekala glavna urbana žila. Po drugi strani pa bi z vidika javnega prostora na tem križišču bolj kompleksno zasnovan stik zasebnega z javnim omogočal veliko več mestnega utripa, kot ga ograja. Takšna urbana lokacija bi bila priložnost za ustvarjanje urbane gostote, ki bi zasebnim prebivalcem omogočala višjo kakovost bivanja, predvsem pa mestu to, kar je mestom lastno: urbani utrip, torej tisto nepredvidljivo, česar noben prostorski akt ne more predvideti.

Sprehod ob Dunajski proti centru se nadaljuje mimo številnih ograj in le malo mestnih funkcij. Nadaljnji premislek o ograjah spodbuja gradbena ograja, ki ograjuje največjo zapuščeno gradbeno jamo v mestu. Tokrat se ne bom spuščal v to, da gre za enega najnevarnejših odsekov za kolesarje in pešce ter da že desetletja zevajoča praznina v mestu, ki je v lasti države, kaže na njeno nesposobnost poskrbeti za lastne prostore, ampak bom opozoril na to, da ima tudi vse več javnih objektov na stiku z javnim prostorom postavljeno žično ograjo na enak princip kot vila bloki. Ko bo v državi končno nekdo poskrbel, da na tem mestu zraste objekt, lahko le upamo, da ne bo ograjen, ampak bo ustvarjal kvaliteten javni prostor.

Stik javnega z zasebnim pa je pravzaprav zelo pomemben za utrip mesta, njegovo identiteto in odnose. FOTO: Jure Eržen/Delo

Naslednji primer je parter pred novim hotelom na križišču Tivolske ceste in Slovenske ceste. Stolpnica je bila zamišljena kot vhod v mestno središče in območje se imenuje »severna vrata«. Na nivoju pešcev, pa se tudi ta objekt, ki ima pomembno urbano vlogo, ogradi od javnega prostora. V tem primeru je ograja izvedena z

arhitekturno krajinskimi elementi, a vseeno je ograja. Gre za velika ovalna korita, v katerih rastejo breze. Njihov namen je ograditi hotel od javnega prostora ulice. A gostje hotela so tako odrezani od mesta, v katero so prišli, pešci in kolesarji pa so stisnjeni na ozek pas ob Slovensko cesto.

Prav na stiku javnega in zasebnega se izgublja največ priložnosti za izboljšanje kakovosti našega grajenega okolja. Ta stik bi moral biti najvišji javni interes. Na tem stiku lahko nastajajo prostori srečevanja, kulture, obrti, trgovine – prostori izmenjave in komunikacije. Prostor medsebojnega spoštovanja in sodelovanja. Moč arhitekture in urbanizma je prav v razpoznavanju in uresničevanju teh vrednot.

A ograje niso le v našem fizičnem prostoru, vse več jih je tudi mentalnih. Naša družba jih gradi že desetletja in se vanje zapira. Morda bi vrednote spoštovanja in sodelovanja uspele odpreti tudi te. Samo brez panike.

Matevž Granda, arhitekt in publicist, revija Outsider

Prispevek je mnenje avtorja in ne izraža nujno stališča uredništva.